

welnu, dan moet eene beslissing genomen worden. Doch welke? Moet dan die groote en moeilijke vraag over het recht der kerk voorloopig eens afgeworpen worden door ambtenaren van politie? Waar moet dat heen? Neen! Die men- schen hebben daarmede niets te maken. Zij hebben alleen te maken met het feitelijk bezit en met de personen, die als zodanig het feitelijk bezit uitoefenen. En dat is, omdat het zichtbaar is, uitermate eenvoudig. Al het andere behoort tot het gebied der rechterlijke macht.

Of nu Zorn en Hubler al of niet voorstanders zijn van de gemeentelijke eigendoms- theorie, wat doet dat nu ter zake?

Ik ken zeer wel die verschillende theorieën over den eigendom, maar ik heb mijne be- weeringen niet doen steunen op de bewering, dat de gemeente eigenares, noch op de bewijzing, dat de Synode eigenares is. Het spijt mij, dat ik geen advocaat ben, ander zou ik zeer gaarne den heer Levy voor de rechtbank ontmoeten, om ook die quaestie met hem te debatteeren. Maar wij hebben hier alleen te doen met de bezitquaestie, en die valt toch niet samen met de quaestie van eigendom. Wie eigenaar is en wien de beschikking toekomt zal de rechter uitmaken. Maar wie is bezitter? Dit is voor een rechtschapen mensch, die geen nevendool wensch te bereiken, en alleen de rechtsorde wil handhaven, zoo eenvoudig mogelijk.

Ziedaar, Mijnheer de Voorzitter! wat ik tot den heer Levy had te zeggen.

Een enkel woord slechts aan den heer Bee- laerts van Blokland. Deze heeft gezegd, dat wij in de klem waren geraakt, en meent, dat wij daarover spijt zouden hebben. Ik wil alleen zeggen, dat ik hier gesproken heb voor het recht, maar dat, wat die klem aangaat, wij, dat zijn de mannen waarvoor ik opkom en waarvoor ik het mij een voorrecht reken op te komen, niet in de klem, maar in vrijheid zijn. Ik wensch den geachten afgevaardigde uit Tiel diezelfde vrijheid toe. Dat beetje goe- deren, dat hij thans meer heeft dan wij, doe ik hem gaarne cadeau.

De heer Verlaers van der Loeff: Dan is de quaestie uit!

De heer De Savornin Lohman: Dan is de quaestie uit! zegt de heer Van der Loeff. Volkomen juist, dan is de quaestie uit, en daarom bejaveren wij ons ten spoedigste eene beslissing van de rechterlijke macht te ver- krijgen. Dan zal het gezien worden, of wij hier strijd om de goederen, dan wel om onzen plicht te doen, namelijk om het ons toever- trouwde goed naar vermogen te bewaken. Dan zal het gezien worden, dat wij volko- men bereid zullen zijn om te zeggen: »Gij hebt in 1816, door eene daad, die, indien zij met bewustheid ware geschied, een der grootste staatsrechtelijke schandalen is die op staatsrechtelijk gebied zijn voorgekomen, aan de bestaande kerken door list en bedrog alles ontfuteld, waarop zij krachten hare be- lijdenis recht hadden; maar wij accepteerden dat als een oordeel Gods over onze ontrouw; wij zullen ons daaraan onderwerpen en aan u vrijwillig al de goederen laten." Maar waar- voor ik thans opkom, is niet het goed, maar het goed recht; de rechterlijke macht in Ne- derland moet daarvoor beslissen en niet wil- lekeur van de Regeering.

Na zoo lang gesproken te hebben, wil ik nog slechts drie woorden zeggen over hetgeen de Minister aangaande de zelfstandigheid der ambtenaren tegenover hunne superieuren ge- zegd heeft.

De Minister van Binnenlandsche Zaken heeft bevestigd, dat ik hem had aangevallen over het ontzag van den heer Smit, en vroeg mij of ik dan niet wist, dat een leeraar bij het middelbaar onderwijs niet is een Rijk- ambtenaar, maar is aangesteld door het ge- meentebestuur.

Mijnheer de Voorzitter! Ik weet niet zoo- veel van staatsrecht als de Minister van Bin- nenlandsche Zaken, maar dit wist ik toch wel. Doch ik heb den Minister niets gezegd over dat ontzag; geen enkel woord. Daarvan heb ik mij zorgvuldig onthouden.

Ik heb alleen gezegd, dat, als men op den ingeslagen weg voortgaat, namelijk om nu ook ambtenaren, gelijk men thans de predikanten doet, naakt aan den dijk te zetten en straatarm te maken, zodra zij het niet eens zijn met een rechtsbeschouwing, waarover verschil van ge- voelen kan bestaan, het dan wel der moeite waard is juist in een wet te omschrijven, hoe- ver men mag gaan.

Eene bepaling *wel* het ontzag moet geven bezitten wij reeds in art. 29 der wet op het middelbaar onderwijs, maar dat is de vraag niet; het is noodig, dat bepaald worde, op welke wijze tot disciplinaire straf moet worden gepro- ceedeerd, en op welke gronden mag ontslagen worden. Het gaat niet aan iemand te ontslaan omdat hij, te goeder trouw meeneende te vol- doen aan zijne burgerlijke plichten, politieke meeningen verkondigt. Het staat immers dien- zelfden ambtenaren ook vrij godsdienstige zoo- wel als anti-godsdienstige denkbeelden te ver- kondigen?

Het gaat niet aan, iemand naakt aan den dijk te zetten, omdat zijne meeningen niet aan zijne chefs behagen of omdat een vader zegt, zijn zoon — ik zou zondigen vader wel eens willen zien en ondervragen om te weten of dit waar is — niet meer, enkel om zulk een oer- renden onderwijzer, ter school te zullen zenden. Zoodanige handeling is alleen mogelijk in een land van barbaren, waar willekeur heerscht. Ik behoeft niet veracht te worden van pro- paganda voor socialistische denkbeelden te willen maken, want ik heb zelfs mijne vroegere betrekking vaarwel gezegd om *de* denkbeelden te kunnen bestrijden, waaruit ook naar mijn oordeel de socialistische begrippen noodzak- kelijk voortvloeien. Maar als men eenmaal heeft aangenomen de vrijheid om God te verkondigen, maar ook om Hem te be- strijden; de vrijheid om Christus te prediken, maar ook om Hem een bedrieger te noemen, — dan komt het niet te pas om, tenzij de wet dit vooraf bepaalt, eenvoudig een ambtenaar weg te jagen omdat hij propaganda maakt voor republikeinse of andere gevoelens. Dit is geen gelijk recht voor allen, en daarvoor kom ik op.

Advertentiën.

Bij J. H. BOS, te Kampen, verschijnt:

EENIGE KORTE VRAGEN

VOOR DE

KLEINE KINDEREN.

DOOR

JACOBUS BORSTIUS.

In lesjes verdeeld en anders gerangschikt dan de bestaande uitgaven, ook in grooter formaat en met grooter letter gedrukt.

Prijs 8 Cent.

Bij getallen aanmerkelijk minder. Zeer gunstig aanbevolen door verschillende Chr. bladen en tijdschriften.

Op aanvraag is een ex. gratis ter kennis- making verkrijgbaar. (608)

Heden zijn de vier laatste Nos. der

Godsdienstige Blaadjes,

Jaargang 1887,

aan de Inteckenaars verzonden:

No. 237. Mij zal niets ontbreken.

No. 238. De kleine Predikster.

No. 239. Het eerste Kerstfeest.

No. 240. Oudejaarsavond en Nieuwjaars- morgen.

De 100 Ex. van elk No. 60 Cent, franco per post 70 Cent.

De Intekening op den Jaargang 1888 is bij alle Boekhandelaren, alsmede bij den uitgever, opgesteld.

Bij intekening ontvangt men maandelijks 12 Blaadjes (van elk No. 3 stuks) alzo 144 per jaar voor f 1 en franco p. p. voor f 1.20. Gesorteerde pakjes van 500 Ex. in 20 ver- schillende Nos. f 3, franco per post f 3.20.

De uitgever C. VAN BENTUM.

Bij J. A. WORMSER, te Amsterdam, verscheen:

„Het ambteensleeraars.“

BEVESTIGINGSREDE

VAN

CHR. YNZONIDES,

Pedikant te Waspik.

Gehouden te 's-Gravenhage, 23 October 1887.

Prijs f 0.25.

Uitgave van de firma S. v. VELZEN Jr. (W. A. BESCHOUW) te 's-Gravenhage.

Voor Catechisatiën.

De Formullen van Eenheid der Gereform.

Kerk. f 0.45; 25 Ex. f 10.—

De Vijf Artikelen tegen de Remonstranten,

vastgesteld op de Synode van Dordrecht,

A^o 1618 en 1619. 50 dr. f 0.20; 25 Ex. f 4.—

De Belijdenis des Geloofs der Gereform. Kerken

in Nederland, met de voornaamste vroegere

lezingen. 30 dr. f 0.15; 25 Ex. f 3.25.

De Heidelbergse Catechismus, met teksten.

70 dr. f 0.10; 25 Ex. f 2.—; 100 Ex. f 7.—

—, zonder teksten. f 0.06; 25 Ex. f 1.25.

100 Ex. f 4.—

Het Kort Begrip der Chr. Religie, met tek-

sten. 10de druk. f 0.08; 25 Ex. f 1.75; 100

Ex. f 6.50.

—, zonder teksten. f 0.04; 25 Ex. f 0.80;

100 Ex. f 3.—

Hellenbroek, Voorbeeld der Goddelijke waar-

heden, met teksten (groot). 8e dr. f 0.20;

25 Ex. f 4.—; 100 Ex. f 14.—

—, zonder teksten (klein). 6e dr. f 0.10;

25 Ex. f 2.—; 100 Ex. f 6.50.

Borstius, Vraagboekje voor kleine kinderen

1ste dr. f 0.04; 25 Ex. f 0.80; 100 Ex. f 3.—

Bovenstaande uitgaven zijn bezorgd door H.H.

Docenten aan de Theol. School te Kampen.

Dijksterhuis, De Bijbelsche Geschiedenis be-

handeld in vragen en antwoorden voor eerst-

beginnenden. 1ste dr. f 0.12½; 25 Ex. f 3.—

50 Ex. f 5.75.

—, voor meer gevorderden. 3e dr. f 0.22½;

25 Ex. f 5.50; 50 Ex. f 10.50.

Het Kort Begrip van den Christ. Gods-

dienst; opnieuw uitgegeven tot nut en gemak

der Catechisanten, 6e dr. f 0.15; 25 Ex. f 3.50;

50 Ex. f 6.50.

Kok, Hellenbroeks Voorbeeld der Goddelijke

waarheden, uitgebreid en vermeerderd. 2de

druk. f 0.50.

Van bovenstaande uitgaven zijn, behalve van

de Formullen en Kok—Hellenbroek, op aan-

vraag gaarne present-exempl. ter kennismaking

disponibel. (476)

Steeds voorhanden een zeer groote keuze

Amerikaansche Orgels,

uit verschillende Fabrieken van f 65 af.

M. J. RADIUS,

Keizersgracht 305, Amsterdam

HOOFDAGENT-IMPORTEUR

ter Gem. Piano- en Orgel-Com. te Washington

In den Zeeuwschen Oud-Theol. Boekh. van

K. L. E. COINTRE, te Middelburg, zijn ver-

krigbaar:

Al de Theol. werken van: Couper f 4.50. Love

f 6.50. Reynolds f 4.50. Viasscherus f 4.50.

Acta Synodi (Ed. Camin) f 8.50. Mellinum,

Bij J. A. WORMSER, te Amsterdam, verscheen:

De Rechtsbevoegdheid

der plaatselijke Kerken,

DOOR

Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN

EN

Dr. F. L. RUTGERS.

Tweede druk.

Prijs f 2.25.

De hoogste vrijheid.

REDE, gehouden bij het overdragen van het

rektorat der Vrije Universiteit, den 20sten

October 1887, door

Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman.

Prijs f 0.60.

Aan Dr. Ph. J. HOEDEMAEKER.

EEN ERNSTIGE WEDERVRAAG,

DOOR

Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN.

Prijs f 0.25.

Voor het Kerstfeest

zijn bij

G. F. CALLENBACH te Nijkerk

verschenen:

14 NIEUWE WERKJES geschreven

door: Betsy, Edaard, Hoogewerf,

Kloppers, Verhagen en Verhorst, van

12½—40 cent of van f 8.50 tot f 25

per 100 Ex.

Deze Boekjes munten uit door: goede

lectuur, fraaie uitvoering en lage

prijzen. De teekeningen van plaatjes

en omslagen zijn prachtig en de fraaie

kleurendruk overtreft dien van vorige

jaren.

Voor Zondagscholen, wier kas slechts

een geringe uitgaaf toelaat, is nog ver-

schonen e n

Nieuwe Serie goedkoop Boekjes

in 6 sorten, geschreven door: Betsy,

Hoogewerf, en Schüttelmeier, met

fraaie geïllustreerde doch eenvoudige ge-

kleurde omslagen en 4 sorten ook met

gekleurde plaatjes. Deze boekjes kosten

per stuk 10, 15 en 25 cent of per 100

Ex. slechts de helft van dien prijs, alzo

f 5.—, f 7.50 en f 12.50.

Op aanvraag wordt onmiddellijk gratis

toezonden:

De FEESTCATALOGUS

met fraaie geïllustreerd omslag, waarin

een zeventigtal titels van ZONDAGS-

SCHOOLBOEKJES met de prijzen voor-

komt, al deze boekjes worden ook ter

inzage gezonden en zijn door tusschen-

komst van alle Boekhandelaren te ont-

bieden.

UIT DE DIEPTE.

Afzonderlijke Nrs. dezer Leerredenen van

den vorigen jaargang worden, zoolang de voor-

raad strekt, te 7½ cent per Nr., tegen over-

making van het bedrag, franco verzonden door

den Boekh. KLEMKERK, Goes. (561)

Vraagt:

GEILLUSTREERDE

GEREFORMEERDE

NIEUWJAARSBRIFKAARTEN.

Uitgave van

T. SLAGTER, KOLLUM.

GEEN BETER BOEKJE

ter uitdeeling op Zondagscholen en Diaconieën

dan de Almanak „DE UNIE“ voor 1888.

Inhoud van het Mengelwerk: Nicolaas Mat-

theus Feringa (met portret). — Willem V van

Oranje Nassau (met portret). — Jezus aan boord,

alles aan boord. — Te rechter tijd (met plaatje).

De Belofte. — Bij Jezus. — Uit het dagboek

van een leeraar in België. — Micha VI: 96.

De zegen eener moeder (met plaatje). — Voor

de zekerheid. — De morgen. — Kinderen in

den Hemel. — In de benauwde ure

Prijs slechts 30 cents.

Uitgave van Gebr. V. NOORTWIJK, Schiedam.

Met rassche schreden

spoedt het jaar 1887 ten

ende, en staat '88 voor

de deur. Daarom kan men nu reeds bij

elken boekhandelaar scheurkalenders voor

het jaar 1888 zien hangen en verkrijgen.

Welke van dat groote assortiment wij

zouden verlangen in onze huiskamer? O,

Voorzeker, er zijn vele soorten, ook Christe-

lijke, en eveneens Gereformeerde. Toch

meenen wij met vrijmoedigheid den ons

De nieuwe Geïllustreerde CATALOGUS van Bloemkaarten, Zondagschoolboekjes, enz van HÖVEKER & ZOON te AMSTERDAM is verschenen. Hij bevat 50 verschillende monsters. Op franco aanvraag wordt een Exemplaar franco toegezonden. Heeren Predikanten en Zondagschoolonderwijzers en onderwijzeressen vinden hier de rijkste keuze.

Dienstneming voor Oost-Indië.

Nederlanders ontvangen bij het aangaan van eene militaire dienstverbintenis van ZES jaar een handgeld van

Drie Honderd Gulden.

Aanbrengpremie TIEN GULDEN.

MILICIENS in werkelijken dienst of met groot verlof kunnen voor den tijd van TWEE jaar gedetacheerd worden naar OOST-INDIË; premie

Twée Honderd Gulden,

Aanbrengpremie TIEN GULDEN,

bijaldien de Milicien met groot verlof afwezig was van zijn korps.

Het Departement van Koloniën en alle Bargemees- ters geven GRATIS inlichtingen.

KERSTFEEST.

UITGAVE van HÖVEKER & ZOON, te AMSTERDAM.

Zestien werkjes met Verhalen

VAN

J. DE LIEFDE.

De verhalen van JAN DE LIEFDE blijven voortdurend nieuw en frisch. Evenals

wij in onze jeugd, lezen onze kinderen ze met het grootste genoen. En wie zal

zeggen hoeveel nut voor tijd en eeuwigheid ze reeds gesticht hebben?

»Geen beter kinderschriftver dan DE LIEFDE!« In dat oordeel zijn allen eenstemmig.

Sedert eenigen tijd waren zijne »Zestien boekjes met verhalen« uitverkocht. Wij

hebben een nieuwen druk gemaakt op groot formaat, met fraaie steendruk-

plaatjes en in geïllustreerde omslagen.

Ze zijn dus nu geheel nieuw en in overeenstemming gebracht met de vele wischen,

die men tegenwoordig aan Zondagschool-literatuur stelt.

Bovendien zijn ze ongeveer vijftig procent luer in prijs gesteld. Dat kon

alleen, door de oplage zeer aanzienlijk te maken. En hiertoe durfden we wel besluiten.

DE LIEFDE's boekjes zijn nog altijd de beste.

Voor het aanstaande KERSTFEEST bieden wij dus aan de volgende zestien

boekjes van DE LIEFDE:

De jonge scheepstimmerman, f 0.25, 25 Ex. f 5.—, 100 Ex. f 17.50.

Geloof en onderzoek, en twee andere verhalen. f 0.25, 25 Ex. f 5.—, 100 Ex. f 17.50.

De geschiedenis van den jongen Epeé, f 0.25, 25 Ex. f 5.—, 100 Ex. f 17.50.

De zwarte ziel en de blanke huid, f 0.25, 25 Ex. f 5.—, 100 Ex. f 17.50.

Een corrector, f 0.25, 25 Ex. f 5.—, 100 Ex. f 17.50.

Peter de Grootte, f 0.20, 25 Ex. f 4.—, 100 Ex. f 14.—

Pocahontas, Een Indiaansche geschiedenis, f 0.20, 25 Ex. f 4.—, 100 Ex. f 14.—

Des Christens vraak en eenige andere gedichten, f 0.20, 25 Ex. f 4.—, 100 Ex. f 1